

**Mo:fo:s agel we Fol eyo:
Timoti
emo: sa:sa:liga:fo:.
To we tamina agelema**

Mo:fo:s we Fol eyo: Timoti emo:wo: sa:sa:liga:fo:. Timoti e Keliso kaluwo: ho:gi dowakiyo:, Fol o:lia: nanog dia:li sia:len. (Iliga:felo: Kalu 16.1-3) Timoti e Efesa:s sa:s a:na dowo: ko:lo: Fol eyo: sa:s a:no: dinafa bo:fo:melea:ki, to we a:na sa:sa:lo:.

Mo:fo:s us a:namio:, to otalen dalabiki sa:sa:lo:. Nowo:, ho:len a:namio: kalu nolba:yo: man ko:li ko:lilo: widakiyo: sa:s kaluka:isaleya: tilidabuwo: mogagilabiki, Timoti eyo: madalilo: man widab a:no: tiginima:ki sa:sa:lo:.

Nowo: sa:sdo: dinafa bo:fo:mela:no: man a:no: ko:lo: wido:. A:la:ta:ga: sa:s amilo: misa: kaluka:isale dibebea:sa:ga: da:feakiyo:, man ililo: dimidama:no: a:no: ko:lo: wido:.

Nowo: Timoti e Ya:su Kelisowa: nanog dian kalu nafale doma:kiyo:, elo: ha:fo: disa:lakilo: man nafa sa:s kaluka:isale nol o:lia:lo: doma:no: man a:no: ko:lo: sa:sa:lo:.

¹ Ne Fol, Ya:su Keliso elo: iliga:felo: kalu nowo: ne. Gode nilo: asuwa:takilo: gasili a:no:lia:, nililo: tilida:da:sa:ga:lo: yasiso:l Ya:su Keliso, a:la:ma:yo: ne da:feyo:. ² Timoti, ge hendele tilidabu ko:lo: ni so:wale o:ngo: fa:la:dowo:. A:la:fo:ko:lo: niyo: mo:fo:s we gemo: sa:sa:liga:to:l. Do Gode o:lia: nili Misa: Ya:su Keliso o:lia:ma:yo: ini kanulo: o:lia:

21nofolan o:lia: ha:salo: mesa:no: man a:no:lia:yo:
gi o:lia: dofo:melea:ki, to we a:na sa:sa:lo:l.

Halabo: walama:ib a:la:liki hagugu sio:

³ Ne Masedonia hen ha:nakiyo:, ge Efesa:s
a:naka o:melea:ki, gemo:wo: towo: salifogane
ko:lo: o:go: niyo: to a:no: wa:ka sa:ma:nigo:l. Ge
Efesa:s a:na silikiyo:, kalu nolba:lo: Godeya: man
kaluka:isalemo:lo: hala wida:lab a:no: ta:foma:ki,
giyo: towo: halaido: sa:la:lubi. ⁴ Iliyo: kandayo:
malola:sen o:lia: e ma:mu i mio: agela:sen
a:no:lia:yo: nenela:sa:ga: widalikiyo:, ho:lono:
waleso:boka: a:la:liki, imo:wo: halale sa:la:lubi.
Mo:wo: i a:ma:yo: a:no: ko:lo: malola:alikiyo:,
gadiaki kega:mela:ib ko:lo:, Godeya: nanog diab
a:no: mo:asuwa:fa:ib. Kaluwa:yo: tilida:daliki,
Godeya: ene nanogo: a:na fa:la:doma:ib.

⁵ Nilo: gemo:lo: dimidama:kilo: to so:lo:lo: we.
Kaluka:isaleyoy: egelebo: ha:fo: disa:ma:no: man
a:no: wida:bi. Man a:no: fa:la:doma:kiyo:, asugo:
go:go:do: dowa:sa:ga:, hala dimido: mo:asulaki,
a:la:ta:ga: tilidabu hendele dowalikiyo:, ha:fo:
disa:lan man a:no:, a:na a:la:ta:ga: fa:la:doma:ib.

⁶ Kalu nolo: man wida:lab a:no: ta:fo: ha:nakiyo:,
madali to sa:la:lab. ⁷ Iyo: Mosesa: elelo: widan
kalu doma:no: asulaki wida:lab ko:sega, to inido:
o:lia: to ililo: halale widab o:lia:yo: inino: mo:wo:
mo:fanda asulo:

⁸ Ko:sega kaluka:isaleyoy: Mosesa: ele difa: a:no:
digalo:le widalega, nio: ele a:no: nafa dowab
a:la:asulo:l. ⁹⁻¹⁰ A:la:ta:ga: ele a:no:, digalo: kalu
a:lab a:no: bo:fo:melea:kiyo:, mo:saefa:. Ko:sega
kalu ele difa:lo: o:go:sa:lab a:no:lia:yo:, a:la:iyabo:,

Godeyo: gola ba:dabo:, mogago:lo: dimida:seno:, Godeya:lo: asulab aumbo: mo:kuduha:na:sen a:no:, henfelo: mando: kuduha:na:labo:, iya anolo: sanasowabo:, kalu noldo: sanasowa:labo:, uwo:lo: dia:labo:, da:lo: dimia:labo:, kalu nolo: afale tilili ha:na:sa:ga:lo: madali nanog dian kalu ta:felabo:, dolole sa:lakilo: dikili sa:labo:, mo:walilab amio: towa:lo: a: a:la:sa:lano:, kaluka:isaleyo: man digalo:wo: mo:kuduha:na:lab a:no:, ele saefa: we i a:ma:no: ko:lo: da:lab. ¹¹ Man digalo: a:no:, Godeya: to nafale a:no:lia:yo: imilo: dowo: ko:lo:, Godeya: to nafa a:no: nemo: walama:ki wido:. To nafa a:no:, Gode Alan, kaluka:isaleya:lo: wabulu sa:la:lab a:na a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

Godeya:yo: Fol e nofolo: alifa: ko:lo: mada o:m a:la:sio:

¹² Ya:su Keliso, nili Alana:yo:, nemo:wo: ha-laido:wo: dimia:sa:ga:, Eyo: ne dibebesa:sa:ga:, niyo: nanogo: o:li ditandalema:ib a:la:asulaki, ene nanog dima:ki dafe alifa: ko:lo:, niyo: emo:wo: mada o:m a:la:so:lo:l. ¹³ Tamin amio: ne Ya:suwa: wiyo: dio:ge sa:laki, e o:lia:yo: gis dowo:liki, e niyo: mogagela:len. Ko:sega ne e mo:fanda asulaki, semo: tilidabu iliki, a:na dimido: ko:lo: eyo: ne nofolo: alifa:. ¹⁴ Nili Alan, Ya:su Kelisowa:yo:, ene kanulan man a:no: ne amio: mada modo: ko:go:laki, ene tili dabu o:lia: ha:fo: disa:lan man a:no: nemo: dimi.

¹⁵ To we hendele sa:ma:nigo:l ko:lo: gio: tilida:da:bi. “Ya:su Kelisowo: mogago:lo: dimida:lab kaluka:isale a:no: ko:lo: gasilia:niki, henfelo: wena mio:” niyo: a:la:sa:sa:lo:l. A:la:ta:ga: ne mada mogago:lelo: dimida:len kaluwo: ne.

¹⁶ Ko:sega Godeya:yo: ne nofola:sa:ga:yo:, Ya:su Kelisowa:yo: ha:salo: doma:no: man a:no: nemo: ko:le wido: ko:lo:, kaluka:isaleyo: tambo a:no: asula:sa:ga:, iyo:lo: Ya:su Keliso amio: tilida:daki, ko:ngo: mela:no: dima:kiyo:, mogago:le kalu nemo: ko:le wido:. ¹⁷ Gode mada o:m, ko:ngo: mela:no: Misa:yo: E, mo:sowano: E, siya:lo: mo:ba:dano: E, Godeyo: imilise E ko:lo: a:lab. A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleya:yo: E mada nafale a:la:liki, Ene wiyo: ho:lono: tambo wabulu sa:la:i ha:na:mela:ib. Hendele.

¹⁸ Ni so:wa Timoti, tamin amilo: sa:s misa: kaluwa:lo: gemo:lo: dinali sio: a:no:, niyo:lo: o:go: to o:ngo: wala sa:ma:nigo:l. To a:no: ge asulufo:liki kudu ha:naki, ge haledo: buban kaluwo: o:ngo: dota:ga:, nanogo: a:na halale dimida:bi. ¹⁹ Go:non tilidabuwo: halale ta:li siliki, man digalo: o:lia: man mogago: o:lia:yo: dinafa aloba:daki, nanogo: a:na dimida:bi. Mo:wo: kalu nolba:yo: a:la:bo: mo:dimido: ko:lo: inin tilidabuwo:, ho:n ko:su ko:lo: u nowa basayakilo: mogagab o:ngo: dowalab. ²⁰ Kalu a:la: nowo:, Himeneus o:lia: Alegsanda o:lia:yo: o:li o:ngo: ko:lo: a:la:ma:yo: Godeya: wiyo: mo:mogagima:no: a:la:asulaki, niyo: a:la:yo: Seteneya: dagiya difa:.

2

Dulugu sa:ma:no: man wido:

¹ Tamin amio:, gio: Godemo:wo: dulugu sa:la:lubi. Kaluka:isaleyo: tambo asuwa:takiyo:, halale alifoma:ki, Godemo: to sa:la:bi. A:la:ta:ga: Godeya:lo: asuwa:ta:lab a:no:, mada o:m a:la:sa:la:bi. ² Nio: sagala:li ha:sa silikiyo:, Godeyo:

wabuda:liki, Elo: asulab aumb mesea:ki, gamani
 misa: kalu o:lia: gamani bo:fo:lowan kalu nolo:lo:,
 Godemo: dulugu sa:la:bi. ³ A:la:do: gab a:no:
 mada nafale ko:lo: Gode nilo: gasili o:mo:wo:
 sagale alifa:ib. ⁴ Mo:wo: Gode eyo: kaluka:isale
 tambo a:ma:la: gasilia:no: asulab. A:la:ta:ga:
 kaluka:isaleyo: tambo to hendeleyo: mada tili
 asuluma:ki asulab. ⁵ Mo:wo: Godeyo: imilig
 ko:lo:lab, a:la:ta:ga: Gode o:lia: kaluka:isale
 o:lia: us amilo: a:lab kaluleyo:, Ya:su Keliso
 imilig e ko:lo:lab. ⁶ Kaluka:isaleyo: tambo
 ga:li mesea:ki, su dimian aumbo: Ya:su eyo:
 eneno: boba dimi. Man a:no: ene ho:lendeya
 fa:la:dowaki, Godeya:yo: kaluka:isale tambo
 a:ma:la: gasilia:no: a:la:li wido:. ⁷ A:la:fo:ko:lo:
 Godeya: to walama:kiyo:, ne Ya:suwa:lo: iliga:felo:
 kalu nowo: ne da:fea:sa:ga: ta:fo: ko:lo:, niyo: Yu
 kaluka:isalema sab o:mo:wo: tilidabu hendeleyo:
 walama:kilo: da:feyo: kaluwo: ne. Niyo: to we
 mo:dikidaki, hendele so:lo:l.

⁸ A:la:ta:ga: nilo: asulab o:m. Hen tambo amio:
 kaluwo: ene dagi dulugufo:liki, ene mela:no:wo:
 Godemo: dimia:sa:ga:, gadiano: aundo:ma
 a:la:ta:ga: to kegano: aundo:ma iliki, Godemo:wo:
 towo: a:na sa:la:bi.

⁹ A:la:ta:ga: ka:isale iyo: so:g sa:ga:lakiyo:,
 eneno: mo:fo:fo:doloma:no: momadaki, e amio:
 ego:leyo: ko:lo: kama:ki, niyo: a:la:asulab.
 Iyo: kalu sendeakiyo: misa: fo:no: mela:so:bo,
 a:la:ta:ga: do:mo: amio: so:g mole alana:lo: dian
 o:ngo:wo: o:lia: momadan ko:li ko:lilo: go:l amio:
 dimido: a:no: ka:la:so:bo. ¹⁰ Ko:sega ka:isale
 abeyo: ne Godeyo: ko:lo: wabuda:sen a:la:likiyo:,

man nafale dimidab a:no, momado: ililo:wo: o:m. ¹¹ Iyo: towo: mo:tolaki ha:ga iliki, Godeya: towo: a:na da:da:lubi. ¹² Ka:isale iliyo: kaluwo: mo:wa:la:sa:dakiyo:, Godeya: towo: imo:wo: mo:walama:ki, niyo: a:la:asulab. Iyo: hela:ta:ga: mesea:ki asulab. ¹³ Mo:wo: Godeya:yo: Adam e tamindeya dimida:sa:ga:yo:, Ifo tifa dimido:. ¹⁴ A:la:ta:ga: Adam eyo: dikili sio:wo: mo:tilidabu. If eyo: dikili sa:lab a:no: tilida:da:sa:ga:, ele difa:yo: e mogaso:. ¹⁵ Ko:sega ka:isale iyo: so:wayo: o:li sa:la:lian ko:lo:, iyo: kelego:wo: tambo i amio: egaki, iyo: Ya:su amio: tilidabu iliki, kaluka:isale nolbo:wo: ha:fo: disa:laki, man digalo: kudu ha:na:lalega, Godeya:yo: iyo: a:ma:la: gasilia:ib.

3

Sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwa: mano: we

¹ To we hendele sa:ma:nigo:l. Kalu abeyo: e sa:sdo: bo:fo:lowan kalu doma:no: asulalega, e nanog nafale a:no: ko:lo: dia:no: asulab. ² Sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwa:lo: man dimidano: we. Eyo: mano: digalo:le kudu ha:naki, kalu nolba:yo: e hala dimidab a:la:bo: mo:asula:sen. E gayo: imilig di. E ha:sa downan. A:la:ta:ga: enena:ma:la:yo: dinafa tilidowan. E mageso: kaluwo: dinafa tilidowan. A:la:ta:ga: eyo: Godeya: mano: nafale widan. ³ E aluna: ho:n nakiyo:, mo:no:nolan kaluwo: downan. A:la:ta:ga: nol o:lia:yo: mo:buban. E ha:sa dowaki, towa:yo: mo:kegan. A:la:ta:ga: e moleyo: mo:meselan. ⁴ Kalu a:no: ene so:lo:wo: dinafa tilidowaki, elo: sa:lab aumbo: ene so:wayo:

tilida:da:sa:ga: kudu hamana:ki, bo:fo:lowan.
⁵ Kalu abeyo: ene ga o:lia: ene so:wa o:lia:yo: dinafayo: mo:tilidowalega, eyo: Godeya: ene kaluka:isaleyo: waga tilidoma:ibele?

⁶ Keliso ho:gi dowab a:ma:yo: sa:sdo: bo:fo:lowan kaluwo: mo:dowan. Mo:wo: enena:ma:la:yo: e nafale a:la: asulalikiyo:, Godeya:yo: e mo:walilakiyo:, Setene ko:lo: mo:walilo:wo: auma:ib. ⁷ A:la:ta:ga: sa:sdo: bo:fo:lowan kalu e Seteneya: dafa amio: walalaliki, e sendelowabena:kiyo:, ha:la: kaluka:isaleya: siwa:l amio: e digalo:le kalu a:la:do: sa:lab a:ma: downan.

Digona: mano: we

⁸ Nilo: tamin amilo: so:lo:l o:leaum, digon iyo:lo: man nafale dimidaki, wiyo: nafa dia:no: a:la:ta:ga: mela:no: ko:lo:lab. Iyo: towa:yo: mo:a:la:sa:lan. Iyo: aluna: ho:no: modo:wo: mo:na:sen a:la:ta:ga: iyo: moleyo: alan asulakiyo:, kalu nolo: diki-dakiyo:, mo:afale dia:sen. ⁹ Asulo: ililo:wo: go:go:do: dowaki, tilidabu a:namio: to hendelelo:b a:la:do: asulab a:no: iliyo: tili asula:sen. ¹⁰ Tamin amio: ili mano: alobana ba:ba: amio:, kalu nolba:yo: elo: hala dimido:wo: mo:sa:lalega, e digon nanogo: dimidama:ki, ta:ta:bi.

¹¹ A:la:ta:ga: ga ililo:wo:lo:, mano: imilig o:leo:ngo:ka dowaki, iyo: man nafale dimidaki, wiyo: nafa dia:no: a:la:ta:ga: mela:no: ko:lo:lab. Iyo: nolo: mo:sada:dan. Ko:sega iyo: ha:sa dowaki, ini nanogo: tambo o:li tilidowa:sen o:leo:ngo:ma: doma:ib.

¹² Digon kalu e, gayo: imilig dowaki, ene so:wa o:lia: so:lo: o:lia:yo: dinafalo: bo:fo:lab kalu a:ma:

dowan. ¹³ A:la:fo:ko:lo: sa:s nanogdo: diab kalu i a:no:, nanogo: nafale dia:liki, ili wiyo: mada nafaleyoy: a:na doma:ib. A:la:ta:ga: Ya:su Kelisowa tilidabu a:la:likilo: kalab amio: halale sa:ma:no: a:no: mo:tagima:ib.

ADD MISA: TO

¹⁴⁻¹⁵ Ne gelo: amio: bo:bo:ge mia:no: asulab ko:sega, ne bo:ibo: mo:yalega, giyo: Godeya: so:lo:wa:lo: man kudu ha:nan a:no: asuluma:ki, niyo: mo:fo:s we ko:le sa:sa:liga:to:l. Godeya: so:lo: a:la:do: sa:lab a:ma: ha:go: we. Sa:so: Gode mela:no:lo: a:lab a:ma:no: ko:lo: sa:s a:no: aiko: o:ngo: iliki, to hendelelo: halalelo: ta:lisabo: o:m.

¹⁶ Godeya: ene to man nimo:lo: kalab amilo: wido: a:no: mada alan fa:la:dowo: ko:lo: to a:no: mada hendele dowo:. To a:no: we.

E kalule fa:la:dowabiki, kaluka:isaleya:yo: e ba:ba:.

Man elo:wo: digalo:le a:la:bo: Godeya: Mamaya: wido:.

Ma:mula: kaluwa:yo:lo: e ba:ba:.

Widan kaluwa:yo: ene mano: so:lo: ko:li ko:lilo:mo:wo: wida:le ane ko:lo:,

Henfelo: tambo amio: kaluka:isale nolo: e tilidabu.

E wabudaki, Hebene tililia: fa:la: ane.

4

Madali to widabo: hagugu sio:

¹ Godeya: Mamaya:yo: fanda widakilo: to sio:wo: we. Elema:no: ho:lono: ko:na:ma dowalikiyo:, kalu nolo: ene tilidabuwo: ta:ta:ga:, mama mogago:wa:lo: yo:ido: to sa:lab a:no: ko:lo: tilida:da:sa:ga:, mama mogago:wa:lo: mano:

widab a:no: kudu ha:na:ib. ² Man a:no: madalilo: dikidan kaluwa: wida:sen ko:lo: ili asulo: nafalo: mia:sen a:no: sana sowo: o:ngo: dowaki, we mogago: dimido: a:la:bo: mo:asulakigab. ³ Kalu i a:ma: widakiyo:, gayo: dia:so:bo a:la:ta:ga: ma:no: nolo: na:so:boka: a:la:liki wida:lab. Ko:sega Godeya:lo: ma:no: dimido: a:no:, kaluka:isale to hendelelo: asulakilo: tilida:dab a:ma:yo: mada o:m a:la:bo: sa:la:li maya:ki, dimido:.

⁴ Godeya:lo: kelego: dimido:wo: tambo nafa ko:lo: gio: kelego: a:no: mada o:m a:la:sa:la:liki, kelego: imilig noma:yo: mo:ka:laki, tambowo: o:li dia:ib. ⁵ Mo:wo: gililo: Godemo:lo: dulugu sio: o:lia: Godeya:lo: to sio: o:lia:ma:yo: ma:no: a:no: Godeya: siwa:l amio: o:lika maya:ki ta:fo:.

⁶ Giyo: to nilo: sa:sa:lo: a:no: gao i nolbo:wo: dinafa widalega, ge Ya:su Kelisowa: nanogdo: dian kalu nafale dowakigab. A:la:dimidalikiyo:, nililo: tilidabuwa: man we o:lia: to nafa widab amilo: gilo: da:da:sa:ga:lo: kudu ane a:ma:yo:, ge halaido: dowakigab. ⁷ Giyo: kandayo: malola:sen, ha:go: aundo:ma dowab a:no: kata:ta:bi. Ko:sega giyo: Godeya:lo: asulab aumb doma:nikiyo:, ho:lenu: tambo asulo: diakiyo:, mano: da:fea:lubi. ⁸ Do:mo:wo: halaido: doma:ki, do:mo: da:feakilo: dimidan a:ma:yo: ge ha:lu asuwa:fa:ib. Ko:sega, Godeya:lo: asulab aumb kudu ha:nab a:ma:yo:, ge alan asuwa:fa:ib. O:go: mela:no: nafale dimia:lab ko:lo:, tif amio: mela:no: mela:no:wo: nafale dimia:ib. ⁹ To a:no: hendele so:lo:l ko:lo:, gio: tilida:da:bi. ¹⁰ Mela:no: mela:no: a:no: ko:lo: dia:nikiyo:, nio: nanogo: halaido: dimida:len. Godeyo: kaluka:isale tambolo: o:li gasilia:ibo: e

ko:lo: kaluka:isale abeyo: e amilo: tilida:dab a:no: eyo: mada gasilia:ib. A:la:fo:ko:lo: nio: ha:sa iliki, asulo:wo: tambo Gode mela:no:lo: a:lab emo: dimi.

¹¹ To we giyo: kaluka:isale imo:wo: widakiyo:, iyo: kudu ha:na:melea:ki wida:lubi. ¹² Ge sa:lelo:biki, kaluka:isaleya:yo: ge wa:la: sa:ndabena:ki, ka:la:bi. Ko:sega iyo: gi mano: kudu hamana:kiyo:, gilo: to sa:lano:lo:, man gilo: dimidano:lo:, gilo: ha:fo: disa:lano:lo:, gilo: tilidabuwo:lo:, a:la:ta:ga: gi asulo:wo: go:go:do: down a:no:lo:, iliyo: kudu mena:ki, giyo: digale dimida:bi.

¹³ Ne o:semo: yalikiyo:, kaluka:isalemo:wo: Godeya: towo: agela: mia:bi. A:la:ta:ga: ho:lono: tambo ili kufa: uso: halale alitakiyo:, Godeya: mano: imo:wo: wida:lubi. ¹⁴ Sa:s misa: kaluwa:yo: gi misa: wa:la golofoli:ki, iyo:lo: dinali sa:lakilo: boba dimi a:no: ge di ko:lo:, o:go: giyo: gola ba:da:so:bo. ¹⁵ Kaluka:isale tambowa:yo: gi tilidabuwo: anayabo:lo:b a:la:asuluma:ki, ge to a:no: asula:liki, nanog a:no: halale dimida:lubi. ¹⁶ Go:no:n man dimidan o:lia: to man wida:lab a:no:lia:yo: dinafa tilidowaki, ge man a:no:leko: kudu ha:na:lubi. Mo:wo: giyo: a:la:dimidalikiyo:, go:no:n gelo: a:la:ta:ga: kaluka:isale gi tolo: da:dab a:no:lo: tambo Godeya: gasilia:ib.

5

Tilidabu kaluka:isaleyo: dinafa tilidowa:bi

¹ To gilo:ma:yo: kalu ko:go:do: sab a:no: mo:wa:la:sa:ndaki, giyo: ha:sa iliki, go:lbo:lo: sa:lan aumb, iyo: halale doma:ki sa:la:bi. Kalu

so:wa a:no:, gaomo:lo: sa:lan aumb, halale doma:ki sa:la:bi. ² Ka:isale ko:go:do: a:no:, go:molo: sa:lan aumb, sa:la:bi. A:la:ta:ga: ka:isale so:wa o:mo: sa:lakiyo:, ge malilo: iliki, gado:molo: sa:lan aumb, sa:la:bi. ³ Ga sa:ba:lo: biso:lo:ma dowab a:no:, dinafa tilidowa:bi. ⁴ Ko:sega ga sa:ba:lo: abeyo:, ene so:wayo: sabo:lalega, o: ene unuwo: sabo:lalega, so:wa a:ma:lo:wo: ene tilidabuwo: ko:lo: kudu ha:naki, iyo: sa:ba:lo: a:no: bo:fo:lubi. A:la:dimidalikiyo:, inin nanog di amilo: wa:l dian aumbo:, iliyo: unuwo: anowo: iya o:lia: a:kililian aumgab ko:lo: a:la:dimidab man a:no: Godeyo: ko:lo: sagale alitab. ⁵ Ga sa:ba:lo: e so:lo:lo:ma ena:li iliki, ene asulo:wo: Godemo: dimifo:liki, ho:len o:lia: nulu o:lia:yo: Godemo:wo: asuwa:foma:ki, dulugu sa:la:lab. ⁶ Ko:sega ga sa:ba:lo: abeyo: enen a:ma:la:yo: sagalema:no: mano: ko:li ko:lilo: a:no:ka dimida:lalega, e sowo: o:ngo: ilikigab. ⁷ Kaluka:isaleyo: hala dimidabena:kiyo:, giyo: to wido: a:no: imo:wo: dinafa sa:la:bi. ⁸ Ko:sega kalu abeyo: ene so:lo:leyo: a:la:ta:ga: a:elo: ta:sen o:lia:yo: mo:tilidowai kibo:bowo:, kalu we ene tilidabuwo: kata:taki, ene mano: mada mogago:le domabe. Ha:la: kaluwa:yo: man mogago:le wengo:wo: mo:dimida:sen.

⁹ Ga sa:ba:lo: sa:s bo:fo:melea:ki da:feakiyo:, ga sa:ba:lo: we o:ngo:ma:yo: o:li dia:bi. E donayo: 60 a:la:fo: gulula:sa:ga:, ina: ha:ga iliki mo:ta:fo:gane a:no: ko:lo: o:li dia:bi. ¹⁰ Amisa:n kaluka:isaleya: siwa:l amio: ga sa:ba:lo: a:ma: mano: nafale dimidabilo: ba:ba: a:no: o:li dia:bi. Man nafa a:no: we. Ene so:wayo: dinafa bo:fo:lowan.

Mageso: kaluka:isaleyo: eyo: tilidowa:sen. Keliso kaluka:isaleya: gib amio: hena: mu a:no: dinafa halita:sen. Hida:yo:lo: dowab amio: asuwa:ta:sen. A:la:ta:ga: man nafa ko:li ko:lilo: a:no: eyo: dimida:lowan. Ga a:no: o:li dia:bi.

¹¹⁻¹² Ko:sega ga nafa amio: sa:ba:lab a:no: da:fea:so:bo. Mo:wo: e kaluwa: a:dima:ki asulakiyo:, asulo: a:ma:yo: Kelisowa: nanog dimidama:no: asulan a:no: a:ma: tininima:ib. A:la:galikiyo:, ene dinali sio: a:no: ta:tab ko:lo:, Godeya:yo: ga sa:ba:lo: a:no: mo:walilima:ib.

¹³ A:la:ta:ga: ga a:no: da:fealega, iyo: bo:sulaki, a nowa, a nowa a:la: sia:liki, ho:lono: walemela:ib. A:la:dimida:lalikiyo:, ililo: mo:sa:ma:no: dowo: towo: a:na sa:laki, madali yo:ido: towo: a:na sada:da:mela:ib.

¹⁴ A:la:fo:ko:lo: ga o:nafa amilo: sa:ba:lab a:no: e kaluwo: ha:na:sa:ga:, so:wayo: a:na sa:la:la:liki, ene so:lo: a:no: ko:lo: tilidowa:bi, a:la:likiyo: niyo: emo:wo: a:la:sio:. Iyo: a:la:dimidalikiyo:, nili gis kaluwa:yo: sendeloma:no: to a:no: nimo:wo: mo:sama:ki go:l. ¹⁵ Hendele. Ga sa:ba:lo: nolo: tog nafa a:no: o:ma ta:ta:ga:, Seteneyo: ko:lo: kudu ane ko:lo: a:lab.

¹⁶ Keliso ga dowab a:ma: ene so:lo: us amio: ga sa:ba:lo: nowo: dowalega, Keliso ga a:ma:yo: e dinafa bo:fo:lubi. A:la:galikiyo:, sa:s e hida:yo: alano: mo:diaki, ga sa:ba:lo: so:lo:lo:ma ena:lile dowab nol a:no: sa:s iliyo: e o:li bo:fo:mela:ib.

¹⁷ Giliyo: misa: kaluwo:, sa:sdo: dinafalo: bo:fo:len a:no: e wabudaki, moleyo: kililia:bi. Misa: kaluwa:lo: Godeya: mano: halale widakilo: wala sa:lab i a:no:, digalo:le kililia:bi. ¹⁸ Godeya:

bugo: amio: towo: a:la:sio:, “Giyo: kaowo: da:si fo basi a:lalikiyo:, elo: ma:no:wo: maya:ki, e mego:fo: mela:so:bo.” A:la:ta:ga: to sa:lano: nowo: we, “Nanogdo: di kalu o:mo:wo:, wa:lo: kililia:ib.”

¹⁹ Misa: kaluwa:lo: mogago: dimido: a:no:, kalu a:la:yo: o: otalena:lo: to imiligo: mo:dowalega, to a:no: da:da:so:bo. ²⁰ Ko:sega kalu man mogago:lo: dimida:lab a:no:, kalu nolba: siwa:l amio: kalaba sa:laki, digala:bi. A:la:galikiyo:, kaluka:isale nolo: a:no: ba:dakiyo:, tagima:ib.

²¹ Gode o:lia: Ya:su Keliso o:lia: ma:mula: kalu Godeya:lo: da:feyo: o:lia:ma: siwa:l amio:, giyo: to we kudu hamana:ki, niyo: gemo:wo: halale so:lo:l. A:no: ko:lo: dimidakiyo:, giyo: kaluka:isale nolo: mo:wa:la:sa:ndaki, tambomo:wo: man imilo: ka dimida:bi. ²² Giyo: kalu imilig nowo: Godeya: nanog dima:ki da:feakiyo:, dagiyo: misa: wa:lamio: golakiyo:, bo:ibo: da:fea:so:bo. Kalu nolba:lo: man mogago: dimidab a:no:, ge i o:lia:yo: mo:gasa dowaki, mano: digalo:le kudu ha:na:bi. ²³ Ge walafo: modo: fa:la:dowo: ko:lo:, kufo: asuwa:foma:kiyo:, ge ho:ndeyo: nakiyo:, wain ho:n ha:luwo:lo: na:bi.

²⁴ Kalu nolo: man mogago:wo: nolba: siwa:la dimido: ko:lo:, kalu a:no: semo: mo:walilaki, mogago: dimido: a:ma:yo: kalaba wala fo:lab. Ko:sega kalu nolo: man mogago: ililo: dimido:wo: wo:no:le da:lab ko:lo:, tif amio: kalaba fa:la:doma:ib. ²⁵ A:la:do: gan aumbo:, man nafale dimidab nolo: kalaba dowaki, tambo ba:da:sen. A:la:ta:ga: man nafale dimidab nolo:lo: wo:no:le dimidab, ko:sega a:no:lo: kalaba fa:la:doma:ib.

6

¹ Keliso kaluka:isale abeyo: madali nanog dian kalu dowab a:ma:yo: inin misa: kaluwa: ha:g amio: ha:sa dowa:bi. A:la:galikiyo:, Gode o:lia: nililo: man ko:lo: wido: a:no:lia: mo:mogagi sa:ma:ib. ² Madali nanog dian kalu, gili misa: kaluwo: Keliso dofo:lalega, e gao o:ngo: dowo: ko:lo:, gio: “e ha:g amio: mo:doma:no:” a:la:bo: asula:so:bo. A:la:do: mo:gakiyo:, gio: ini nanogo: mada nafa, halale dimida:bi. Mo:wo: kalu i o:mo:wo: Godeya:yo: ha:fo:wo: disa:la:sen a:la:ta:ga:, nanog halaido: gililo: dimido: a:ma:yo:, Keliso kalu nolo: asuwa:fa:ib.

Mole alan asulan mano: hagugu sio:.

To we kaluka:isalemo:wo: wida:bi. ³⁻⁵ Kalu abeyo: mano: ko:li ko:lilo: widaki, Alan Ya:su Kelisowa: to man digalo: widab a:no:lia: mo: imilo: ko:lo: widalega, kalu i a:no: asugdo:ma iliki, inin wiyo: mada kailaki gab. Kalu i a:no: no:nolo: dofo:liki, to ililo: a:ma:yo: kegeme:no:wo: ili mo:mo:da sa:la:mela:ib. To ililo: kego: a:ma:yo: man ko:lilo:wo: a:na mo:modama:ib. Man a:no: we, meselano:, kaluka:isaleyo: aloba:dano:, mogagi sa:lakilo: sada:dano:, bulu kedakilo: mo:dimidab aundo: to sa:lano:, a:la:ta:ga: to ko:li ko:lilo: kegano: a:na fa:la:doma:ib. Kalu i wema: asulo:wo: mogagila:fo:liki, to hendeleyo: i amio: mo:a:lab. Iyo: Gode elo: asulab aumb doma:no: a:namio:, mole alan dia:no: togo: a:na dowab a:la:asulo:.

⁶ Ko:sega Gode elo: asulab aumb kuduha:naki, ha:sa dowan man o:lia: sagalan man o:lia:yo: ge amio: ililo: aumbo: dowa:likiyo:, ge kelego:

nafaleyo: di o:ngo: ko:lo:lab. ⁷ Nio: henfelo: wenamilo: sa:la:liab amio: kelego: imilig nowo: mo:dia: handalowo:. A:la:ta:ga: henfelo: we ta:fo: ha:nakiyo:, kelego: imilig nowo: mo:dia:ha:na:no. ⁸ A:la:fo:ko:lo: ni amio: ma:n o:lia: so:g sa:ga:lan o:lia: o:li dowo:lalega, nio: o:li da:lab a:la:asuluma:niki. ⁹ Ko:sega, kalu abeyo: mole alando: dia:no: asulab i a:no:, man mogago: a:ma:yo: iyo: susululaliki, iyo: dafa o:ngo:wa walalelab. Iyo: babale dowaki, kelego: nolo: modo: mesela:sen ko:lo:, man a:ma:yo: inina:ma:la: mogagilab. ¹⁰ Mole alando: dia:no: asulan a:no:, man mogago: ko:li ko:lilo: dimidama:no: a:ma: tefo: o:m. Kaluka:isale nolo: moleyo: mada alan asula:sa:ga:, ili tilidabuwo: gola dowaki, ha:na:no: ane ko:lo: kalu i a:no: inino: da:ya:lo: olan o:ngo: ko:lo: hida:yo:wo: alan di.

Timoti e halaido: doma:ki, towo: sio:

¹¹ Ko:sega ge Godeya:no:le dowo: ko:lo: mogago: ko:li ko:lilo: a:ma: anibamio: mo:ege dowakiyo:, ge digalo: mano: a:la:ta:ga: Gode Elo: asulab aumb dimidano:, tilidabu mano:, ha:fo: disa:lan mano:, halale kagama:no: mano:, ha:sa down mano: we ko:lo:, ge a:no: kudu ha:na:lubi. ¹² Ya:suwa tilida:daki, nanog dimidakiyo:, giyo: halale nai ha:na:la:ga: tinia:bi. Tamin amio: ge kaluka:isaleya: siwa:la kagayaki, tilidabu gilo:wo: imo: widakiyo:, Godeya: ge mela:no: mela:no:wo: dima:ki ho:leli ko:lo: ge o:go: a:naka nai ha:na:la:ga:, mela:no: mela:no: a:no: halale ta:lima. ¹³ Godeya:yo: kelego: tambo mela:no:wo: dimiab a:la:ta:ga: Ya:su Kelisowo: Pontius Pailada:

siwa:la kagayaki, ene tilidabuwo: kalaba fanda
sio: ko:lo:, niyo: Gode o:lia: Yesu o:lia:ma: siwa:l
amio: ge to we kudu hamana:ki gemo: halale
sa:ma:nigo:l. ¹⁴ Gemo:lo: wido: a:no: tambo
dinafa kudu ha:na:la:ga:, Ya:su Keliso Alan elo:
a:ma:la: mia:nigab a:no: yasila:likiyo:, digale kudu
ha:na:lubi.

¹⁵ Godeya:yo: enedo: ho:lende da:fe alifa:
a:namio:, Eyo: Ya:suwo: a:ma:la: iliga:fa:ib.

Iwalu Godeyo: ena:li e,

Kelego: tambowo: e bo:fo:lab.

Kalu Alana:, Alandeyo: E,

Misa: dowo:wa:, Misa: Alandeyo: E.

¹⁶ Gode imilise e mo:sowan.

E ho:lendeya iliki,

kalu imilig nowo: e anib amio: mo:kagama:
ha:na:ib.

E kalu imilig noma:yo: mo:ba:ba: ko:lo:,

tifamio:lo: e mo:ba:ba:ib.

Niliyo: e ho:lono: tambo wabudaki,

Ene halaido:wo: mela:no: mela:no: doma:ib.

Hendele o:m.

¹⁷ Henfelo: wenamio: moleyo: modo:lo: da:lab

kalu a:no: mo:kaila:ma:ki, giyo: imo:wo: wida:bi.

Ko:sega iyo: kelego: bo:bo:gelo: mogagima:no:

a:namida:yo: mo:tili asulaki, Godeyo: ko:lo:

tili asuluma:ki wida:bi. Mo:wo: Godeya:yo:

nio: sagalema:kiyo:, kelego: nafale ko:li ko:lilo:

dimia:sen. ¹⁸ I amio: man nafaleyo: wa:litaki,

iliyo: nafale dimidan man a:no: ko:lo: modo:

dimida: melea:ki, giyo: wida:bi. Inin kelego:wo:

mo:kanulu ta:liaki, nolbo:wo: sagala:liki dimia:

melea:kiyo:, giyo: imo:wo: wida:bi. ¹⁹ Iliyo:

a:la:dimidalikiyo:, a dia:nikilo: aiko: halaido:

ko:lo: gelan aumbo:, man nafa dimidan a:no:
tifamio:lo: kelego: fa:la:doma:ib a:no: ko:lo:
dimidai takigab. Iliyo: a:la:dimidalega, mela:no:
hendele a:no: mela:no:le dia:ib.

²⁰ Timoti, ge Godeya:lo: to hendele gemo:lo:
bo:fo:melea:kilo: dimi a:no: dinafa tili dowa:bi.
Ge Godeya: toma, madali tolo: malola:sen a:no:
kadeta:bi. Kalu nolba:yo: to a:no: da:dakiyo:,
“Hendele” a:la: asulab ko:sega to a:no: hendelema
ko:lo: da:da:so:bo. ²¹ Kalu nolba:yo: to a:no: tili
asulakiyo:, tilidabu hendele a:no: iyo: ta:ta:ga:
ha:nab ko:lo: giyo: to a:no: da:da:so:bo.

Godeya: kanulan man a:no: gi o:lia: dowa:biyo:.

Kaluli Baibel
Portions of the New Testament in the Kaluli language
of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Kaluli long
Niugini

copyright © 1998 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaluli

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-02

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 9 Oct 2020

b1d455ca-c4bb-5822-b79f-8fad97c5b77